

**О.Ю. Глушко, студентки 5 курсу, гр. ЕПМ-12, ФЕМ
Науковий керівник - к.е.н., доц. С.І.Павлова
Житомирський державний технологічний університет**

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СТАНДАРТ-КОСТИНГ ПРИ ОРГАНІЗАЦІ ОБЛІКУ ВИТРАТ

Ефективне використання ресурсів виробничого підприємства – одне із найважливіших завдань ринкової економіки. Науковцями різних країн в різні часи започатковані наукові методи управління витратами, що є актуальними і на сьогодні та знаходять свій постійний розвиток і удосконалення.

Про необхідність впровадження нормативного обліку як різновиду «стандарт-кост» і про його переваги було написано багато робіт наступними вченими: Гаррисон Ч., Нападовська Л.В., Мішин Ю.А., Маренич Т., Пушкар М.С., Гант Х., Жебрак М., Лень В.С. та ін.

Система обліку витрат «стандарт-кост» з'явилася в Америці на початку 30-х років ХХ ст., коли США переживали економічну кризу. Її ввели у практику американський інженер Г. Емерсон та бухгалтер Ч. Гаррисон і Х. Гант. Сам термін "стандарт-кост" означає поєднання стандарту вартості: "стандарт" - кількість необхідних виробничих витрат (матеріальних і трудових) для виготовлення одиниці продукції або заздалегідь обчислені витрати на виробництво одиниці продукції або надання послуг та "кост" – це грошовий вираз виробничих витрат, які припадають на одиницю продукції.

Отже «стандарт-кост» - це заздалегідь визначені або передбачені кошторисом витрат на виробництво одного або декількох виробів одного виду протягом двох періодів, які порівнюють за фактичною собівартістю [1]. Цей метод є незамінним в галузях, де ціни на ресурси відносно стабільні, а самі вироби не змінюють своєї природи протягом тривалого часу - на підприємствах обробних галузей, швейного, взуттєвого, меблевого виробництва та ряду інших.

Система "стандарт-кост", на відміну від інших систем обліку витрат, що застосовуються на практиці, має свої характерні особливості. По-перше, основою виявлення відхилень від стандартів у процесі витрачання коштів є бухгалтерські записи на спеціальних рахунках, а не їх документування. Перед менеджерами ставиться завдання не документувати відхилення, а не допускати їх. По-друге, не всі компанії відображають у бухгалтерському обліку виявлені відхилення, а лише ті з них, які використовують поточні стандарти. Третьою особливістю в частині відображення відхилень від стандартів є виділення спеціальних синтетичних рахунків для обліку відхилень за статтями калькуляції, за факторами відхилень.

Дані особливості системи "стандарт-кост" означають, що з метою управління витратами завжди розглядається, наскільки істотні ці відхилення, щоб їх враховувати; що вони показують, при розв'язанні яких проблем вони можуть бути використані; важливість виявлених відхилень в аналізі витрат на виробництво.

Основною метою системи "стандарт-кост" є визначення неефективної роботи підприємства шляхом порівняння фактичних витрат з нормативними. В основу системи стандарт-костинг покладені наступні принципи:

- попереднє нормування витрат за елементами і статтями витрат;
- складання нормативних калькуляцій на виріб або його складові частини.

Нормування витрат здійснюється попередньо (до початку звітного періоду) за статтями витрат: основні матеріали; оплата праці виробничих робітників; загальновиробничі витрати (амортизація обладнання, орендні платежі, зарплата допоміжних робітників, допоміжні матеріали та інші); комерційні витрати (витрати по реалізації продукції). Нормативні витрати базується на очікуваних витратах ресурсів, необхідних для виробництва продукції. Норми витрат ресурсів встановлюються у розрахунку на один виріб. Для загальновиробничих витрат, які складаються з декількох різномірних статей, норми розробляються на певний період у грошовій оцінці та в розрахунку на запланований обсяг виробництва.

Протягом звітного періоду ведеться облік відхилень фактичних витрат від нормованих витрат. Суми відхилень фіксуються на спеціальних рахунках. В кінці звітного періоду відхилення списуються на фінансові результати. Здійснюється аналіз відхилень. Далі приймається рішення щодо коригування встановлених норм і нормативів.

Перевага системи "стандарт-кост" перед іншими методами обліку витрат на виробництво полягає в наступному:

1. На підставі встановлених стандартів можна заздалегідь визначити суму очікуваних витрат на виробництво і реалізацію продукції, обчислити собівартість одиниці виробу для визначення цін, а також скласти звіт про доходи. Ця система дає керівництву підприємств інформацію про величину відхилень від нормативів і про причини їх виникнення, яка використовується для оперативного прийняття управлінських рішень.

2. Менш складна техніка ведення обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції, оскільки картки стандартної собівартості друкуються заздалегідь із зазначенням нормативу - кількості виробничих витрат. Картка нормативної собівартості виробу показує всі повні витрати на його виготовлення, що виключає повторне обчислення виробничих витрат по операціях або замовленнях.

3. Система "стандарт-кост" може використовуватися для оцінки виконання встановленого замовлення. Система "стандарт-кост" корисна при прийнятті рішень, особливо якщо стандарти розроблені окремо по змінних і постійних елементах витрат, а також при правильному встановленні ціни на матеріали та норми витрат робочої сили. Коли стандарти реальні і детальні, вони можуть стимулювати роботу окремих осіб або більш ефективно виконання завдання.

4. Одна з основних переваг системи "стандарт-кост" полягає в тому, що при правильній її постановці потрібен менший бухгалтерський штат, ніж при обліку витрат, бо в межах цієї системи облік ведеться за принципом вилучення, тобто враховуються лише відхилення від стандартів. Чим стабільніше працює підприємство і чим більш стандартизовані виробничі процеси, тим менш трудомістким стає облік і калькулювання[2].

Найбільш придатними елементами для практичного застосування системи "стандарт-кост" є оплата всіх виробничих операцій за відрядною формою і відпуск всіх матеріалів виключно за специфікаціями. При цьому необхідність обліку заробітної плати основних виробничих робітників зникає, оскільки відрядна робота сама по собі є стандартизованою. Процедура обліку витрат і калькулювання в цьому випадку зводиться до:

- записів відхилень від стандартних цін на матеріали, що надходять;
- визначення вартості браку;
- зіставлення дійсних накладних витрат зі стандартними.

Система "стандарт-кост" може вплинути на підвищення дохідності підприємства за такими трьома напрямками:

- виявлення перевитрат (несприятливих відхилень), які знижують прибуток підприємства;
- надання менеджерам точних даних про собівартість виробництва, на підставі яких відділ збуту може планувати обсяги продажу і встановлювати оптимальні ціни;
- мінімізація облікової роботи, яка пов'язана з калькулюванням.

Система "стандарт-кост" має і недоліки. Наприклад, важко скласти стандарти згідно з технологічною картою виробництва. Зміна цін, викликана конкурентною боротьбою за ринки збуту товарів, інфляцією, ускладнює обчислення незавершеного виробництва і вартості залишків готових виробів на складі. Крім того, не на всі виробничі витрати можна встановлювати стандарти, що зумовлює іноді послаблення контролю за ними на місцях. При виконанні підприємством великої кількості різних за характером і типом замовлень за порівняно короткий час обчислювати стандарт на кожне замовлення незручно. У таких випадках замість науково встановлених стандартів на кожен виріб застосовується середня вартість, яка є базою для визначення цін на виріб [3].

Отже, зміст системи стандарт-кост полягає в тому, що обліковується лише те, що повинно відбутись, а не те, що відбулося, враховується не реальне, а належне, і обгрунтовано відображаються відхилення, які виникли. В основі лежить чітке, тверде запровадження норм витрат матеріалів, енергії, робочого часу, праці, зарплати та інших витрат, пов'язаних з виготовленням будь-якої продукції або напівфабрикатів. До того ж встановлені норми не можна недовиконати. Перевищення норми над фактом означає, що вона була встановлена помилково. Взагалі нормативи, як правило, є незмінними протягом всього строку виготовлення цієї продукції. Тільки суттєві зміни (наприклад, освоєння нового виробу) потребують перегляду нормативів.